

Brněnský pochod smrti 1945

Je typické a smutné, že první celková práce o brněnském pochodu smrti, v němž na samém konci května 1945 byli shromážděni a "odvedeni" k rakouským hranicím brněnští Němci, napsali nikoli Češi, jak by se slušelo a patřilo, nýbrž autoři z řad vyhnaných Němců. Základem práce je zhruba stovka výpovědi (vzpomínek, svědectví) Němců, kteří tzv. pochod smrti přežili. Pokud český čtenář po knížce sáhne, musí většinou překonat nedůvěru v pravdivost líčení německých svědků. Jistě se mnoho čtenářů těžko zbaví podezření, že němečtí svědčí této hrůzně historické události přehánějí, že to bylo jinak (méně drastické) a že výpovědi v knize shromážděné jsou po tak dlouhé době nepřesné.

Takové výhrady nelze předem odmítat. Pocity a vzpomínky jsou autentické právě jako vzpomínky, kdežto jako historický pramen jsou autentické jen za jistých okolností; vždycky však obsahují určité nepřesnosti. Vzpomínky vše nevysvětlí (například napůl shora organizovaný, napůl spontánní počátek pochodu, který sestával z mnoha pramenů). Ale i když to vše připustíme, pak po přečtení této knížky dojdeme k závěru, že tato akce, která byla z celého tzv. Divokého odsunu jednou z nejstrašnějších, se odehrála právě tak, jak to kniha čtyř německých autorů podává. Kniha "Němci ven!" obsahuje subjektivní výpovědi "účastníků" pochodu smrti, tuto subjektivitu však autoři omezují dvojím způsobem: použitím archívních materiálů a velkým množstvím použitých výpovědi, které se doplňují, krizi (zdvojují), ale nevypovídají rozporně. Také s ohledem na to, že líčí události, které by si pro jejich krutost nevymyslel ani člověk s velkou mírou fantazie, nemůže být o pravdivosti této celkové výpovědi pochyb.

K názvu pochod smrti lze snad ještě připojit adjektivum „takzvaný“, a to ne snad proto, aby chom tak snížili význam a smysl smrti, jejíž opar se nad touto "akci" vznášel od počátku do konce, ale proto, že hrůznost těchto události dokonce místy přesahovala pojem smrt. Vždyť během pochodu smrti se například za neuvěřitelných a nepředstavitelných okolností rodily děti; a pro ty, kdo pochod smrti přežili, znamenal neuvěřitelně fyzické i duševní trýznění, jaké si dnešní lidé, jímž často připadá život v paneláku málo důstojný, vůbec nedovedou představit. Důsledky tohoto trýznění tito lidé pociťují dodnes.

A pak je tu tato neuvěřitelná okolnost: nacisté si svá smrtonosná díla většinou dobře organizálně připravili a dokonce i hrůzně pochody smrti prováděli organizovaně. Brněnský pochod smrti byl sice neméně hrůzný, ale navíc až cynicky neorganizovaný, takže například hygienické podmínky byly nepředstavitelné. Nezbyvá než zbavit se obecně rozšířené domněnky, že Češi jsou mimořádně humánní národ.

Přesto zůstává nedořešeno, jak se mohlo v tolika našich lidech vzít tolik protihumánních citů, tolik cynismu, touhy mučit, týrat, vraždit. U nás se běžně zdůrazňuje, že se to revoluční gardisté naučili za války od Němců a něco na tom může být. Ale jen velmi málo, protože pouze v jistých regionech a obdobích (heydrichiáda) se v Protektorátu Čechy a Morava odehrávaly ve větším měřítku zločiny srovnatelné s akcemi divokého odsunu. Motivy těchto činů jsou různé; za jeden, jehož působnost byla nepochybně značná, je odpovědná československá vláda. Ta ve snaze dostat co nejvíc Němců za hranice zdůrazňovala viny sudetoněmeckého obyvatelstva proti československému státu a nelidskost, která je každému Němci vrozená. Proto jako první ukázkou z knihy "Němci ven!" přinášíme úryvky z projevu Dr. Edvarda Beneše z návštěvy Brna 12. května 1945. Tehdy mimo jiné řekl: "Tento německý lid přestal být v této válce už vůbec lidským, přestal být lidsky snesitelným a jeví se nám už jen jako jedna jediná veliká lidská nestvůra".

Mučit, týrat a zabíjet člověka, proti tomu zajisté i tehdy měli čeští lidé zábrany. Byli však, jak vidno, rovněž takoví, kteří se domnívali, že je zcela na místě mučit, týrat a zabíjet německou nestvůru. S odstupem doby je bohužel dobře patrné, kdo se choval jako nestvůra. Pokus devalvovat celé etnikum na úroveň jakéhosi škodlivého živočicha, k němuž se uchýlili po válce nejvyšší čeští představitelé, měl dalekosáhlé důsledky, ovlivnil široké vrstvy obyvatelstva a ve svém celku může být chápán jako zločin proti lidskosti. Už z tohoto důvodu existuje u nás taková averze k tomuto nepříjemnému tématu naší minulosti. Tím spíše je naší povinností takové knihy, jako je "Němci ven!" číst a studovat.

(Podle lektorského posudku Emanuela Mandlera ke knize Němci ven!)

Ukázky z knihy

Nenávist, násilí a masová deportace - proč právě v Brně? (str. 61-62)

Čtyři dny po kapitulaci německého wehrmachtu promluvil z balkónu brněnské radnice československý prezident dr. Edvard Beneš. „Děkuji Vám upřímně a srdečně za opravdu vřele a dojemné uvítání při mém návratu do vlasti. A mohu vám říci, že jsem upřímně rád, že už jsem doma“ (potlesk, volání: „My také!“). „Bylo to dlouhé, bylo to někdy smutné, ale nikdy jsme nezoufali, nikdy jsme se nepoddali a musili jsme vyhrát. Nyní se dáme hned do práce. A budeme dělat pořádek mezi námi, zejména také i zde v městě Brně s Němci a všemi ostatními“ (potlesk). „Můj program je - a já to netajím - že otázku německou musíme v republice vylikvidovat (potlesk, volání: „Výborně!“). „V této práci budeme potřebovat všech sil všech vás. Já vím, jak se národ za celou tu dobu perzekuce dobře držel, jak zůstal věrný, jak vy všichni jste věrní zůstali a v témže duchu budeme muset nyní dělat svou práci v budoucnosti na novém vybudování republiky. Do této práce nyní se všichni dejme a této práci provolávám srdečně zdar!“

Z projevu prezidenta Beneše ve sněmovním sále brněnské radnice 12. května 1945:

„(...) tento německý lid šel do krvavého vraždění jako slepý a hluchý, nevzepřel se, nezamyslel se, nezastavil se; šel a dával se tupě anebo fanaticky zabíjet a zabíjet. Tento národ přestal být v této válce už vůbec lidským, přestal být lidský snesitelným a jeví se nám už jen jako jedna jediná lidská nestvůra. Tento národ musí stihnout za to všechno veliký a přísný trest. (...) A myslíte, že je možné znovu to zase opakovat a znovu se s nimi dohadovat a za deset, dvacet let znovu vytrpět ty hrůzy strašné války a nové strašné katastrofy? Ne, tu starou politiku, tu starou svou zkušenost už opakovat nebudeme. Řekli jsme si, že německý problém v republice musíme definitivně vylikvidovat.“

Koncentrační tábory v Brně a okolí

Na str. 78-79 je publikován dopis, který psal tehdejší delegát CICR kompetentní pro Československo ministru vnitra Československé republiky Václavu Noskovi:

"Sire,

(...) informace, které dostáváme ze všech stran, potvrzují, že podmínky v táborech jsou velice neuspokojivé. Např.: a) co se týče ubytování, jsou zde obyvatelé tábora napěchováni, spí často na holé podlaze a v mnoha případech pod širým nebem bez jakékoli ochrany proti špatnému počasí; b) zásobování potravinami je absolutně špatně a nedostačující; mnoho internovaných zhublo během dvou nebo tří měsíců 20 i 30 kg; c) internovaní prohlašují, že musí celý den těžce pracovat a jsou pak kvůli špatně strávě náchylní k nemocem; d) většina internovaných byla okradena o veškerý majetek a oblečení, jsou nyní v hadrech a nemají žádnou možnost se umýt; e) v určitých táborech je nedostatečný počet lékařů a zdravotních sester, vůbec žádné léky a operace jsou prováděny za mimořádně primitivních podmínek; f) dalším bodem je, že mnoho strážců, většinou mladých lidí, s internovanými zachází velice krutě; denně mlácení, často také žen a děti, existují také případy pálení a mučení, které vedou k smrti postižených; g) ženy a mladé dívky jsou velice často znásilňovány.

Přikládám výtahy z dopisu a zpráv, které dokládají shora uvedené všeobecné připomínky. Obzvláště bych chtěl Vaší Excelenci upozornit na zprávy, které podali pozorovatelé po návštěvě jednoho z táborů. Jistě pochopíte, že nemohu prozradit jejich identitu (...) Tato zpráva je samozřejmě absolutně soukromá a důvěrná. Předkládám ji zcela nestranně, protože se cítím povinován Vás s těmito fakty seznámit. Když jsem měl tu čest být přijat Vaším prezidentem dr. Edvardem Benešem, emfaticky (až chorobně rozčileně) mi sděloval, že opatření týkající se menšin budou prováděna co možná nejvíce lidsky a já jako delegát Mezinárodního výboru Červeného kříže, musím udělat vše, co je v mé moci, pro zlepšení podmínek internovaných osob, nehledě na jejich národnost nebo rasu.

Doufám, že se o této záležitosti něco dozvím od Vaší Excelence, neboť tento problém je velice

naléhavý. Rozhodně by se měla bez prodlení provést prohlídka táborů.

V úctě

Váš oddaný

Walter Menzel, delegát Mezinárodního výboru Červeného kříže v Československu
(přeloženo z angličtiny podle archívu CICR v Ženevě)

O některých koncentračních táborech v Brně a okolí předkládá kniha zprávy svědků, kteří přežili brněnský pochod smrti.

Kounicovy koleje (str. 79-80):

"Byl jsem pět měsíců v Kounicových kolejích v Brně (od 5.5. do 5.10.1945) a byl jsem tam několikrát denně bit. Při bití jsem přišel o zuby. Obživa se skládala z řídkých polévek a syrových brambor. Sedmnáct dní jsme vůbec nedostali chleba. Při nástupu do tábora byl můj kamarád, který měl zraněnou nohu a musel jako já stát dvacet čtyři hodin u zdi, zabít kopanci do břicha a krku, když se mne držel, aby neupadl. Ve světnici byly stěny, strop, podlaha a matrace potřísněny krví, neboť každou noc byli vězni do krve mláceni. V mé světnici jich jedné noci bylo zabito pět. Často jsme byli v noci vyháněni ze světnic, museli jsme lézt po čtyřech a štěkat jako psi. Přitom nás čeští vojáci bili. Velká část vězňů měla úplavici.

[Zpráva Josefa Brandejského z 31.8.1946.]

Str. 81:

"...Kdo byli hlídači v Kounicových kolejích? Muži mezi třiceti a čtyřiceti lety, kteří se rádi oblékali jakoby vojensky a hráli si na partyzány. Pořád nám sadisticky připomínali, že se všechny hrůznosti naučili a zažili na gestapu. Byli však dobře živení, rozhodně čas strávený na gestapu už pro ně musel být dávno minulý (nebo nebyli těmi týranými - pozn.písařky). Osobně jsem přesvědčen, že nikdo, kdo zažil něco podobného jako my v Kounicových kolejích na vlastní kůži, nemá v sobě tolik brutality, aby to samé mohl páchat na jiném člověku.

Na str. 83 čteme:

O hrůzných činech v Kounicových kolejích existují také německé soudní spisy, neboť jeden z nejhorších katů, Johann Kouřil, byl v Německu poznán a postaven v Karlsruhe před soud. Tam vypovídal Josef Sigan, který byl v Brně hrobníkem, že v táboře přišlo o život 1 800 Němců následkem hladu, vysílení a surového zacházení. Dozorci pod vedením Kouřila kruté týrali především chlapce ve věku dvanáct až šestnáct let, kteří byli členy Hitlerjugend. Když zůstal jeden chlapec bezvládně ležet na zemi, zkopal ho Kouřil do hlavy.

Tento svědek dále vypovídal, jak Kouřil popadl ženu ve vysokém stupni těhotenství a vyzval své komplice, aby ji skákali na břicho. V novinové reportáži o Kouřilově procesu v Karlsruhe (květen - červen 1951) jsou zmiňovány ještě další mučící metody, jako "hra na šibenici" nebo pálení rozžhaveným železem. Kouřil byl také kápo v táboře Klajdovka.

Str. 102:

... Jeden ze sousedů k nám přistoupil a povídal: „Tak vidíte, tohle jste dělali Židům!“ Nemohla jsem se udržet: „Pane Rate, prosím Vás, nebuďte směšný. Skoro dvacet let jsme spolu normálně mluvili. Kdo to byl, kdo se před lety tak radoval, že jsou židi pronásledováni, vy nebo já?“

Cestou do Pohořelic (str. 122-123):

K večeru jsme vyrazili na velký bolestný pochod smrti. Na cestě do Rajhradu jsem viděla, jak nějaký partyzán zastřelil starého bezmocného muže. V příkopěch jsme neustále viděli mrtvé lidi. Také jedna mladá matka byla po krátkém rozhovoru zastřelena. Dítě pak nařikalo v příkopě. V příkopěch ležely kufry, šaty a předměty, které unavení a zesláblí lidé už nemohli unést. Kolem páté hodiny ranní zabočil průvod na hřiště v Rajhradu - konečně odpočinek! Seděli jsme na našich majetecích, šťastní, že si můžeme natáhnout nohy. Zase nás čeští partyzáni prohlédávali, hledali šperky jiné cennosti ... Voda byla dovezená v kádích na močůvku. Žízňiví lidé se divoce vrhli na vůz a pili smrdutou břečku, ve které se hemžili červi. Přestože jsem byl žízňivý,

ani nevím, proč jsem nic nepil. Buď jsem žádnou vodu neukořistil, nebo mi matka zabránila to svinstvo pít - to se mi zdá pravděpodobnější -, každopádně jsem nic nepil a zůstal ušetřen zlých následků. Kolem sedmé hodiny opět do pochodu. Dnes je svátek Božího těla.

Takové procesí náš Pán Bůh určitě nikdy neviděl. Jasný nedělní den. I vedro přispívalo k vyčerpání. Dál! Občas jsme potkávali známé a příbuzné, šli s nimi kousek pohromadě a zase byli oddělení. Lidé odhazovali zavazadla... Pořád jsme slyšeli, že lidé ležící v příkopech byli zabití, zastřeleni nebo ukopáni. Já sám jsem nic takového neviděl. V mých vzpomínkách jsou hluboko zasuty dvě události: dům u silnice, před ním šklebící se Češi s výsměšným smíchem. Má matka, zalitá potem, je poprosila: "Prosím, nemáte trochu vody?" "Nemáme!" zněla výsměšná odpověď. Časně odpoledne už jsme nemohli a posadili se na kilometrovník. Asi šestnáctiletý Čech před námi šermoval puškou a přikazoval, abychom pokračovali, že nás jinak zastřelí. "Tak nás zastřelte, už nemůžeme!" odpověděla matka a on nás nechal sedět.

Pohořelice (str. 134-135):

K večeru jsme dorazili do Pohořelic, kde už bylo několik tisíc vyhnaných, úplně vyčerpaných Němců napěchováno do čtyř velkých baráku. Všude tu vládl příšerný chaos, matky zoufale hledaly své ztracené děti a naopak. Leželi jsme ve čtyřech dlouhých řadách na holé betonové podlaze. K jídlu a pití nic nebylo, teprve později přijel občas vůz se sudy na močůvku a přivezl v nich vodu. Říkalo se ale, že nemáme nic pít, že Češi tu vodu otrávil. Občas přicházeli rumunští vojáci a rozdělávali tenké krajíčky chleba. Hned v prvních dnech jsme všichni onemocněli tyfem a úplavicí. Zcela vyčerpaní staří lidé leželi ve svých výkalech, zvratkách a krvi. Před baráky bylo vykopáno několik jam, přes které bylo položeno prkno na sezení. Bylo to příliš málo latrín pro mnoho tisíc lidí trpících úplavicí. V tom vedru byl zápach příšerný. Nechtěla jsem chodit na tyto znečištěné latríny, běžela jsem dál do pole. Český hlídač na mne střílel. Denně umíralo asi 60 - 70 lidí hlady, na úplavici, tyfus a vyčerpáním, většinou děti a staří lidé.

Ráno byli mrtví vytaženi před baráky, hození na žebříňák a o pár metrů dále v poli zaházení ve velkých jamách vápnem a zahrabání. Také já jsem při tom musela pomáhat. Nejstrašnější vzpomínka: vedle nás ležela matka s pěti malými dětmi. Jednoho rána byla mrtvá, zemřela hlady. Děti křičely, to nejmladší lezlo po mrtvé. Za námi mrtvá třiaosmdesátiletá žena v krvi a výkalech. Vytáhli jsme je ven a museli je nechat ležet přímo na slunci před baráky. Když se úplavice a tyfus šířily stále více, byli na smrt nemocní naskládáni do jednoho baráku. Bylo jich jistě několik set, leželi tam v hrozném vedru a zápachu na holé podlaze, umírali a nikdo jim nemohl pomoci.

(www.freewebs.com/vanek/index.htm)

Tento článek byl uveřejněn na www.cs-magazin.com v září 2003

Pro www.go-east-mission.net převzato s povolením

Zde posuzovaná a citovaná kniha „Němci ven! Die Deutschen raus! / Brněnský pochod smrti 1945 / Dokumentace“ autorů Hertl, Pillwein, Schneider a Ziegler vyšla v nakladatelství Dauphin Praha, dotisk 2005